

Beslutningsforslag nr. B 105. Fremsat den 11. februar 1986 af Tinning (VS), Albrechtsen (VS), Anne Grete Holmsgård (VS), Lenger (VS) og Elisabeth Bruun Olesen (VS)

Forslag til folketingsbeslutning om handicappede og seksualitet

Folketinget opfordrer regeringen til at tage skridt til at forbedre handicappedes muligheder for at erobre retten til et seksualliv.

Regeringen skal herunder:

1. Udarbejde en vejledning vedrørende seksualundervisning og seksualoplysning af personer på institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og særlige plejehjem.
2. Redegøre for den betydning, straffelovens kapitel om forbrydelser mod kønssædeligheden har for de praktiske muligheder for seksualundervisning og seksualoplysning af handicappede.
3. Fremlægge en plan for udbygning af samlivs- og seksualrådgivningen for handicappede, bl.a. i form af rådgivningssteder, der er gratis og åbne for henvendelser direkte fra gaden.
4. Senest den 1. september 1986 skal folketinget orienteres om de skridt, regeringen agter at tage, og herunder skal den under punkt 1 nævnte vejledning ligge klar med henblik på ikrafttræden den 1. januar 1987.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

»Det gør det lissom lidt mere frækt
hvis partneren har en lille defekt
Er De træt af spanking og fransk massage
så prøv en dansk ortopædisk bandage
Hvorfor anskaffe sig en dyr attrap
når man kan få en gratis med handicap«
osv.

Teksten er hentet fra Århus Krykensemble, et handicappolitisk revyteaterforetagende, hvor aktørerne er en lille gruppe handicappede og ikke-handicappede. 75 pct. af deres seneste revy handler om handicappede og seksualitet. Nogenlunde det samme gør sig gældende for filmen »Handicapbilleder«. Også bogen i »Fugl uden vinger« (Københavns bogforlag, 1985) tages der heldigvis fat på sagen:

»En anden ting, som også er underlig at opleve som handicappet, er den totale afseksualisering. En handicappet er bare ikke noget seksualobjekt.« (Jørgen Ulf Christensen, der blev blind som 18-årig, side 99).

Lone Barsøe, der er født med stive arme og stive ben, skriver:

»Min angst for nederlaget har drevet mig ud i forelskelser, der var dømt til at mislykkes – forelskelser i de umulige: gifte, bøsser, playboys eller mænd, der åbenlyst var svagere end jeg. Men disse forelskelser har også været udtryk for en ubevidst trodsig trang til at finde helt ind til og løse problemets kerne: andres og mit eget had til en deform krop. ...

Når et menneske lever et frustreret kærligheds- og sexliv eller totalt uden, får det vidtrækkende konsekvenser for hele følelseslivet. ...

En ting er sikkert: Alle har brug for kærlighed, og alle har brug for sex, men det tager tid, inden denne erkendelse for os handicappede sætter sig igennem som konstruktiv handling – ikke mindst fordi vi stadig står over for en række fordomme, en bestemt æstetik, en snæversynet og fantasifor-

ladt holdning til seksualitet, et ubrugeligt plejehjems personale ...« (Siderne 13 og 15).

Alt dette er formodentlig – og forhåbentlig! – socialministeren bekendt. Alligevel når hun i sin redegørelse om forholdene for personer med handicap kun at tage et par indledende skridt i retning af den varme grød:

»Regeringens målsætning i indsatsen over for personer med handicap er, at hver enkelt får en tilværelse så nær det normale som muligt. Dette omfatter mulighederne for familieliv ...«. Resten er så op til storken.

Det samme gør sig gældende når ministeren skal vejlede om forståelsen af bistandslovens bestemmelser om beboere på døgninstitutioner:

»Afsnit V. Institutionernes formål. 54.

Med henblik på at skabe en tilværelse for den enkelte så nær det normale som muligt, har institutionerne til formål gennem behandling og pleje samt socialpædagogisk indsats at tilgodese de særlige behov hos voksne med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, som ... Ud over den daglige socialpædagogiske behandling og omsorg tilstræbes under døgninstitutionsoopholdet at yde fornøden støtte gennem optræning til en mere selvstændig tilværelse i beskyttet bolig eller egen bolig, samt ...

Det socialpædagogiske arbejde:

60. I samråd med beboerne skal dagligdagen tilrettelægges således, at der sikres beboerne den bedst mulige tilværelse, og således at formålet med opholdet for den enkelte tilgodeses, uanset om der er tale om et midlertidigt eller et mere vedvarende ophold. Det er væsentligt at udvikle størst mulig selvhjulpethed. Derfor udarbejdes en plan i samarbejde med klienten eller dem, der varetager dennes interesse, om tilrettelæggelsen af hverdagen ...« (Socialministeriets cirkulære af 29. juni 1979 om institutioner under amtskommunerne for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap).

Alt dette må nødvendigvis også handle om seksualundervisning og seksualoplysning. Men det gør det ikke. I dag findes der ikke en vejledning for

seksualundervisning og seksualoplysning af personer, der opholder sig på institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og særlige plejehjem. Vejledningen om seksualoplysning i folkeskolen er naturligvis totalt ubrugelig, helt bortset fra hvad denne vejledning i øvrigt kan og bør kritiseres for. Men så må institutionspersonalet udvise lidt initiativ og tage fat på egen hånd. Det sker heldigvis også i vid udstrækning. Men straffeloven hviler som en tung skygge over aktiviteterne:

§ 219 bestemmer således, at den, der er ansat eller tilsynsførende ved fængsel, forsorgshjem, børne- eller ungdomshjem, hospital for sindslidende, åndssvageinstitution eller lignende institution, og som har samleje med nogen, der er optaget i institutionen, straffes med fængsel i indtil 4 år. § 224 bestemmer tilsvarende, at har under de i §§ 216-223 angivne betingelser anden kønslig omgængelse end samleje fundet sted, bliver en forholdsmæssig mindre straf af fængsel at anvende. § 232 fastlægger, at den, som ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse, straffes med fængsel i indtil 4 år eller under formildende omstændigheder med hæfte eller bøde. Endelig siger § 233, at den, som opfordrer eller indbyder til utugt eller stiller usædelig levevis til skue på en måde, der er egnet til at forulempe andre eller vække offentlig forargelse, straffes med hæfte eller med fængsel i indtil 1 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

Hvis et medlem af institutionspersonalet viser en beboer, hvordan pågældende kan onanere, kan det så udlægges som »anden kønslig omgængelse« efter § 224?

Hvilke berøringer kan straffes efter § 232? Ordentlig seksualoplysning af f.eks. åndssvage vil tit og ofte rumme direkte fysisk kontakt og hjælp.

Vil et medlem af institutionspersonalet kunne straffes efter § 233, hvis vedkommende hjælper en beboer til at opnå kontakt med en prostitueret – det er vel en opfordring eller indbydelse til utugt?

Forslagsstillerne tør ikke afvise, at der kan svares »ja« til et eller flere af disse spørgsmål. Og hvad der er værre: Medlemmer af institutionspersonalet rundt omkring tør slet ikke. I den sammenhæng er det mindre vigtigt, at der – endnu – ikke findes eksempler på straffe som dem, der er nævnt ovenfor. Usikkerheden giver alt for god grobund for tilbageholdenhed og selvcensur.

Realiseringen af forhenværende forsorgschef Bank-Mikkelsens berømte seks bud – tilbage fra 1968 – skubbes samtidig endnu længere ud i en fjern fremtid. Og det er synd og skam. Buddene er

rettet til den enkelte medarbejder og lyder: »En medarbejder har

1. Pligt til at indrette boligforhold på institutionen, så der bliver praktisk mulighed for et seksualliv.
2. Pligt til familierådgivning og direkte hjælp til ægteskabsudøvelse.
3. Pligt til seksualvejledning i videre omfang end det, der kræves for den største del af befolkningen, idet vi er klar over, at vore beboere er handicappede.
4. Pligt til at undervise i og opøvelse af antikonceptionel teknik. Herunder at anbefale frivillig sterilisation, hvis det er indiceret.
5. Pligt til at undervise i seksualpraktik.
6. Pligt til at give oplysning om vore beboeres rettigheder på dette område, så der i befolkningen, hos personalet, forældre og pårørende skabes forståelse for denne menneskeret.«

Disse bud burde være overflødige at hive frem i dag – mere end sytten år efter, at de første gang blev formuleret i sammenhæng. Lige så overflødigt burde det være at opstille et forslag til handlingsmodel for realiseringen af de seks bud på den enkelte institution. Det er det dog ikke, og forstander Jørgen Buttenschøn når frem til følgende forslag til handlingsmodel:

1. Stil en diagnose
Gennem grundig observation sikres det, at årsagen til en klients frustration skyldes et uforløst seksualbehov
2. Program
Der udarbejdes et forslag til et handlingsforløb, der hjælper klienten til at få løst sit seksuelle behov og, hvis det er muligt, også lærer ham selv at kunne løse det
3. Personalegruppen
Programmet drøftes og godkendes i den tværfaglige personalegruppe forud for igangsættelsen, således at man ikke risikerer unødigt kritik eller fejlagtig mistanke fra kolleger
4. Forældre
Programmet forelægges og accepteres af forældrene.

Det siger sig selv, at en sådan model i det højeste kan fungere som en vejledning, og at en realisering af modellens indhold i det højeste kan medvirke til en delvis bedring af den enkelte handicappedes situation. I forhold til situationen i dag ville det da også være et gevaldigt fremskridt, om end:

»Mit følelsesliv

De har holdt møde om det – i 3 timer – mit følelsesliv.

Efter megen debat er de nu blevet enige – og stillet diagnosen – om mit følelsesliv.

Nu skal det behandles – siger de – mit følelsesliv.

Selvfølgelig har de talt med mine forældre om det – det er jo en alvorlig sag – mit følelsesliv.

De skal være flere om det – om at behandle mit følelsesliv – for at sikre sig selvfølgelig – at der ikke bliver blandet følelser i – det sku jo nødigt misforstås.

Jeg tror de har problemer – med deres følelsesliv.«

(Citeret efter »Der skal også være plads til os. Om åndssvages seksualitet«, Rhodos 1985, s. 20).

I spørgsmålet om handicappede og seksualitet er det afgørende at skelne mellem begavelseshandicappede, der naturligvis også kan have et fysisk handicap, og fysisk handicappede, der ikke samtidig er begavelseshandicappede.

Især i forhold til den sidstnævnte gruppe er det afgørende, at der etableres en række samlivs- og seksualrådgivningssteder, der er åbne, så folk kan

gå eller køre ind fra gaden, anonymt for den enkelte (ingen registrering) og gratis.

Handicappede har selvfølgelig en række problemer fælles med mange ikke-handicappede. Det kan være for tidlig sædafgang, manglende rejsning, nedsat seksuallyst, osv. Men problemerne kan så være specielle derved, at de kan være snævert sammenvævede med psykologiske og/eller fysiske faktorer, som også hænger sammen med personens handicap. Også af den grund vil det sandsynligvis være en stor fordel, at de nævnte samlivs- og seksualrådgivningssteder betjenes af et flertal af handicappede, sådan som det i øvrigt er tilfældet på Danmarks indtil nu eneste eksisterende seksualrådgivning for handicappede, jfr. herom i »Muskelkraft« nr. 2, 1985, s. 4-5.

På de nævnte samlivs- og seksualrådgivningssteder vil det være en naturlig del af det almindelige rådgivningsarbejde at hjælpe med udformning af kontaktannoncer og med formidling af kontakt til intimmæssøer eller specielle seksuelle subkulturer m.v.

Mottoet for alt det arbejde, der er omtalt i nærværende beslutningsforslag, er for længst fastlagt af Marx, der på spørgsmålet: »Hvad mener du om sex?« svarede: »Jeg tror, det er kommet for at blive!« (Groucho Marx).